

ЗМІСТ

Передмова _____	9
Вступ _____	16
Розділ 1	
Дитинство, якого ви хотіли б _____	30

ЧАСТИНА I. ДОВІРА

Розділ 2	
Довіряйте собі, довіряйте своїй дитині _____	55

ЧАСТИНА II. ПОВАГА

Розділ 3	
Ваша дитина – не ваш клон _____	91

ЧАСТИНА III. НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Розділ 4	
Не робіть для дітей те, що вони можуть самі _____	121
Розділ 5	
Дайте дитині завзяття _____	157

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

з ресторанів через погану поведінку (її, а не її дітей!). У 75 років вона відкрила для себе Forever 21 і вирішила, що це найкраща крамниця одягу. Десять років тому вона з десятком старшокласників зателефонувала Ен із Нью-Йорка: «Ен! Ми знайшли знижки на поїздки довжелезними лімузинами, то ж катаємося Нью-Йорком, висунувши голови в автомобільний люк у даху. До якого клубу варто піти? Хочемо танцювати!». Наша мати святкує пригоди і подорожі. Учні люблять її, бо в ній врівноважені здатність працювати і серйозно ставитися до своєї відкритості та творчості. Вона поважно ставиться до викладання журналістики, але не має проблем з учнями, які слухають її заняття їдучи велосипедом. Пишучи цю передмову, ми побачили пост у соцмережі: наша мати розмістила фотографію із Target, на котрій одягнена як хот-дог. Ми не можемо носити Forever 21, але, звичайно ж, завдяки їй навчилися позитиву і щоденного щастя.

Ми, три сестри, є оригінальною продукцією філософії нашої мами, але, окрім нас, були ще й тисячі учнів із програми з журналістики. Часто зустрічаємо людей, які говорять: «Знаєте, ваша мама справді змінила моє життя. Вона вірила в мене». Вона не просто впливає на дітей, поки вони навчаються у її класі. Наша мати впливає на все їхнє життя.

Як горді дочки просто хочемо сказати: «Дякуємо, мамо, за те, що виховала нас!».

Сьюзен, Дженет і Ен Войчицькі

Вступ

Немає Нобелівської премії за батьківство або освіту, а мала б. Це дві найважливіші суспільні віхи: те, як ми виховуємо та навчаємо дітей, визначає не тільки, якими людьми вони стануть, а й яке суспільство створимо.

Всі батьки плекають надії і мрії стосовно дітей. Хочуть, аби їхні чада були здоровими, щасливими, успішними. Водночас мають загальні побоювання: Чи буде їхня дитина у безпеці? Чи обере вона мету в житті і те, що її втішить? Чи зможе досягти успіху в дедалі змагальнішому і часом ворожому світі? Пам'ятаю, як всі ці невисловлені і переважно несвідомі турботи переповнювали маленьку пологову кімнату, у котрій я народжувала першу доньку.

Я лежала на лікарняному ліжку, тримаючи на грудях Сьюзен. Медсестра загорнула її в рожеву ковдру і одягла на голову крихітну в'язану жовту шапку. Стен, мій чоловік, сидів поруч. Ми були виснажені, але щасливі, і в цей момент все було зрозуміло: я любила свою

доньку, відколи побачила, і відчула первинне бажання захистити її, дати найкраще, зробити все необхідне, аби допомогти їй досягти успіху.

Та невдовзі в мене почали виникати запитання і сумніви. Я не знала, як тримати Сьюзен і як змінити пелюшку. Припинивши викладати лише за три тижні до пологів, я не мала вдосталь часу на підготовку. І не розуміла, як треба було готуватися. Акушер сказав не напружуватись упродовж не менше шести тижнів після народження дитини. Друзі та колеги давали мені всілякі суперечливі поради. Розповідали, що пологи будуть довгими і важкими, а годування груддю — надто складним і обмежувальним, і ліпше використовувати пляшечки та молочні суміші. Я прочитала кілька книг про харчування для дорослих (у той час не було спеціальних видань для дітей), купила ліжечко, одяг і маленьку пластикову ванну. А потім Сьюзен із великими блакитними очима і пухнастим рожевим волоссячком раптово опинилася в моїх руках і дивилась на мене, ніби я точно знала, що робити.

Я почала реально хвилюватись, коли мене готували до виписки. Це було 1968 року. Тоді після народження дитини породілля перебувала в американських лікарнях три дні. Зараз у більшості лікарень їх відпускають після двох днів. Не знаю, як матері можуть упоратися із цим сьогодні.

«Чи можна залишитися ще на день? Я не знаю, як піклуватися про дитину», — благала я сестру, збентежена і відчайдушна.

Наступного ранку медсестра влаштувала мені експрес-курс із догляду за дитиною, який, на щастя, охоплював те, як змінити підгузок. Це була ера тканинних пелюшок і шпильок. Медсестра попередила, мовляв, слід переконатися, що шпильки належно закриті, вони

ЧАСТИНА IV. СПІВПРАЦЯ

Розділ 6	
Не диктуйте – співпрацюйте _____	185
Розділ 7	
Діти чують те, що ви робите, а не мовите _____	218

ЧАСТИНА V. ДОБРОТА

Розділ 8	
Доброта: виявляйте її. Вона поширюється _____	247
Розділ 9	
Навчіть дитину боротися _____	275
Висновок _____	300
Подяка _____	307
Нотатки _____	313

Моєму чоловікові Стену, трьом донькам — Сьюзен,
Дженет та Ен, дев'ятьом онукам і всім іншим членам
родини бажаю TRICK* у житті та в усьому світі.

---

* *Прим. перекл.:* TRICK — аббревіатура від англ. слів trust, respect, independence, collaboration, kindness (довіра, повага, незалежність, співпраця, доброта). Ця авторська аббревіатура постійно використовується в тексті книжки.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ПЕРЕДМОВА

Ми, три дочки-спадкоємниці, вирішили, що тільки діти, виховані нашою матусею, можуть написати передмову до цієї книги. Десятиліття тому учні вигадали для нашої мами ласкавий псевдонім — Woj. Він прижився, як і її авторський метод TRICK, зосереджений на довірі, повазі, незалежності, співпраці і доброті — універсальних цінностях, які вона досліджує у книжці.

Наше життя повне різноманітних несподіванок: це і робота в Google, YouTube, 23andMe, і у медичному центрі UCSF, і труднощі у вихованні своїх дітей, а у нас трьох їх загалом дев'ятеро. Як і всі, ми зазнавали злетів і падінь, і здатність долати негаразди сформувалась у нас переважно завдяки батьківському вихованню.

Почувши, що мама пише книгу, ми віднайшли стоси наших щоденників — від початкової школи до коледжу. Мама, до глибини душі журналістка, вважала чудовою ідеєю зберігати щоденники з поїздок, особливо коли ми 1980 року переїхали до Франції.

Попри те, що у блокнотах міститься чимало смішних історій про суперечки та погану поведінку, там висвітлено й ключові життєві теми: незалежність, фінансова відповідальність, дієвість, відкритість, безстрашність і вдячність за життя.

Одна з найбільших нинішніх радостей — почуття незалежності. Батьки навчили нас вірити в себе і в здатність ухвалювати рішення. Вони довіряли нам і уповноважували на відповідальність ще з раннього віку. Ми були свободні самостійно піти до школи, кататися на велосипеді та вештатися з друзями. Ми здобули впевненість і силу, усвідомивши, що батьки поважають наші думки та ідеї. Не пам'ятаємо, щоби наші позиції були зігноровані тільки тому, що ми були дітьми. Скільки б нам не було років, мама й тато слухали і діяли так, ніби прямували навчальною вулицею з двостороннім рухом. Ми навчилися захищати свої права, слухати і розуміти, що інколи можемо помилятися.

У десятому класі Ен дискутувала в церкві про стосунки між батьками та дітьми. Її співрозмовник доводив, що обов'язок дитини полягає в тому, аби слухати дорослих. Вона пояснила, що в родині ми сперечаємося, але батьки завжди дослухаються до нас; вони ніколи не говорили: «Ні, тому що я батько». Пізніше Ен описала в щоденнику глибоку вдячність за те, що має батьків, які не застосовували у її вихованні владу. Ми рідко бились між собою. Сперечалися, але не боролися. Як наслідок, ми надзвичайно вдячні батькам за ранню незалежність.

Із незалежністю пов'язана фінансова свобода — це не означає бути багатим; це означає бути обережним із грошима і планувати необхідні життєві витрати. Батьки жорстко дисципліновані у питаннях витрат і заощадження. Обоє виростили як діти іммігрантів і ча-

сто нагадували нам про те, як люди витрачають гроші на непотріб, відтак страждають, не маючи можливості дозволити собі потрібне. Важливість цього підтверджувалась щоденним досвідом. Ми могли вечеряти в ресторані, але не замовляли напої або закуски. До того, як вирушити до крамниці, ми переглядали газети та вирізали купони на знижку. Якось після подорожі мама принесла додому їжу з літака і подала її Ен як вечерю (її друзі дитинства цього не забули!).

Коли ми навчались у початковій школі, мама показала нам таблицю накопичувальних депозитних відсотків, і ми вирішили отримувати щонайменше пару тисяч доларів щороку. У нас були кредитні картки та чекові книжки ще до того, як ми почали водити авто, адже мама хотіла навчити нас дисципліні щомісячного погашення кредитної картки і балансування чекових книжок. Дітьми нас заохочували розпочати власний маленький бізнес. Із плодового сусідського дерева ми продавали стільки лимонів, що нас називали «лимонними дівчатами». Сьюзен розвивала бізнес, продаючи спеції, заплетені в косу, — їх можна було почепити на кухні, і вже в шостому класі заробляла сотні доларів. Це була її ідея, але мама купила все потрібне для старту і підтримувала Сьюзен, коли вона продавала крам. Ми ходили від дверей до дверей і продавали печиво, багацько печива. Коли ж нам це набридло, упаковували старі іграшки і намагалися продати їх сусідам. І їх насправді купували — іноді.

Головними пріоритетами для нас як для родини були подорожі та освіта, а на все інше витрачались мінімальні фінансові ресурси*. Під час подорожей ми

* Прим. автор.: наш батько носить ті ж самі сандалі уже шістдесят років.

зупинялись у найдешевшому готелі і завжди з купоном на знижку. Витратити кошти — завжди означало робити усвідомлений вибір. Ми ніколи не були можливими, але наші рішення стосовно витрат сприяли фінансовій свободі для отримання потрібного життєвого досвіду.

Наша матуся — майстриня уникнення зволікань і жалю. Якщо сьогодні щось можна зробити, вона не згайнує нагоди! Мама навчила нас, як прати білизну, прибирати у будинку, пілососити, телефонувати і тренуватися — одночасно і за годину. Ми не зустрічали нікого такого зібраного, як наша мати. Вона навчила, як безболісно робити щось, а не зволікати, наскільки кращими можуть бути вихідні, коли домашня робота закінчена в п'ятницю, порівняно з тим, коли її відкласти, а потім, нарешті, виконувати її в неділю.

Хоча більшість підходів нашої мами стосувалися формування навичок, вона іноді вдавалася до підкупу. Один із таких прикладів добре запам'ятала Сьюзен. У неї була погана звичка кусати нігті. Мама пообіцяла придбати кролика, якщо вона позбудеться її. Коли Сьюзен шість тижнів утримувалась від обкусування нігтів (за словами матері, це період, необхідний для того, щоби зламати погану звичку), мама принесла їй хатнього щура, бо продавець переконав її, що щур краще, ніж кролик. Фактично, вона купила трьох хатніх щурів: Сніжка, Опівніч і Зіронуку.

Наша мама дуже любить людей. Їй подобається бути поряд із ними, випромінювати тепло, завжди намагаючись вивчити щось нове. Вона — природжений підприємець, постійно відкритий для змін і інновацій. Не з випадку або «удачі» за становлення Силіконової долини вона успішно включила авторську технологію в плани уроків; мама любить інновації. А ще постійно

навчається у своїх учнів, і частково саме тому вони довіряють і поважають її — бо вона вірить (і процвітає) у зміни. Дорослі неохоче змінюють усталені процедури. Це ускладнює взаємодію з підлітками. Але наша мама — «пенсіонерка»! — абсолютно інша, і тому учні цінують її, знаючи, що вона поважатиме їх і заохочуватиме їхні ідеї, яким б божевільними вони не видавались. Іноді здається, що вона надає перевагу найбожевільнішим ідеям! Ми часто вражені тим, що мама, якій за 70, випромінює енергію (так, не втомлюється!) пізньої ночі (майже опівночі), працюючи з підлітками над шкільною газетою.

Одна з її найкращих рис як учительки та матері — це прагнення справді зрозуміти учня як особистість і працювати в його інтересах, розвивати у школярів самомотивацію, а не змушувати їх до чогось. Якби одна з нас прийшла додому і сказала, що не любить якусь шкільну тему, мама би поцікавилась причиною, намагаючись зрозуміти, що відбувається, і чи потрібна допомога наставника. Відтак спробувала б допомогти вирішити проблему. Так само упродовж років вона працювала над тим, аби зрозуміти наші захоплення. Вона підтримала інтерес Ен до катання на ковзанах, зосередження Дженет на дослідженнях Африки та зусилля Сьюзен у мистецьких проектах. Мама зацікавлювала нас книжками, статтями, бесідами та заняттями. І завжди дозволяла учням вибирати теми для своєї газети та доводити власні погляди. Коли ми говоримо про виховання дітей, вона нагадує, що ми не можемо змушувати дитину щось робити: ми маємо мотивувати її, щоб вона сама захотіла цього.

Ми також хотіли б наголосити на безстрашності нашої матері, особливо в прагненні до справедливості. Вона буде першою, хто скаже: «А король голий!».

Адже не боїться висловлювати свою думку, захищати аутсайдера або оспорювати статус-кво. Це природно відповідає контексту журналістики і свободи преси. Дженет пригадує випадок, коли стояла в черзі в крамниці, де клерк намагався продати нам щось нижче номіналу, і, звісно ж, ми musiли сказати йому, що зараз викличемо менеджера або звернемося до Каліфорнійського бюро із захисту справ споживачів. Мати постійно повторювала: «Якщо ви не говорите вголос, не висловлюєтеся або не скаржитесь, то точно таке ж станеться з кимось іншим». Ось ще один із спогадів Дженет: наша мама заперечила педіатру, який хотів призначити антибіотики. «А вони дійсно потрібні? — запитала мама. — Чи можна мені заглянути у її вуха?». Не варто боятись звичаїв, авторитетів і влади. З іншого боку, не завжди було приємно мати маму, яка вільно висловлювала свою думку вчителям, батькам друзів, друзям тощо. Після років її материнства не можемо уявити ситуацію, в якій мамі було би незручно висловлювати свою чесну думку або вона б не хотіла це зробити. Мама навіть не соромиться висловлювати Міністру освіти свою відверту оцінку освітньої системи. Такий підхід до світу сприяє створенню середовища, в якому молоді люди отримують силу і витривалість, щоб досягати мрій, не здаватись і не лякатись. Віримо, що велика частина нашого драйву і рішучості ґрунтується на тому, що змалку у нас був приклад матері, яка не здавалась і не поступалась.

І найостанніше, але дуже пам'ятне: мати навчила нас любити життя. Вона дуркує, жартує, дотримується лише кількох формальностей і порушує стереотипи. А ще дуже любить веселощі. Вона зіткнулася з нашим батьком (буквально), ковзаючи вниз сходами на картонній коробці в гуртожитку в Берклі. Її виганяли